Quan hệ Nga - Timor-Leste trong bối cảnh hội nhập ASEAN của Timor-Leste (2015 - 2022)

Phạm Quốc Trung[a*], Trần Anh Tuân[b], Đỗ Ngọc Trinh[c]

Tóm tắt:

Bài viết phân tích quan hệ giữa Liên bang Nga và Timor-Leste trong bối cảnh Timor-Leste thúc đẩy hội nhập ASEAN giai đoạn 2015 - 2022. Trên cơ sở làm rõ chính sách "xoay trục sang châu Á" của Nga và chiến lược đối ngoại đa phương hóa của Đông Timor, nghiên cứu tập trung khảo sát các lĩnh vực hợp tác chủ yếu như chính trị - ngoại giao, kinh tế, quốc phòng - an ninh và hợp tác phát triển. Đồng thời, bài viết phân tích tác động của cạnh tranh chiến lược giữa các nước lớn, vấn đề hội nhập ASEAN của Timor-Leste và những biến động quốc tế đối với quan hệ song phương. Kết quả nghiên cứu cho thấy quan hệ Nga - Timor-Leste tuy còn hạn chế về quy mô nhưng mang ý nghĩa chiến lược trong bối cảnh cấu trúc khu vực Đông Nam Á và Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương đang chuyển biến mạnh mẽ.

Từ khóa: *Liên bang Nga; Timor-Leste; ASEAN; quan hệ quốc tế*

[a] Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế; 34 Lê Lợi, Phường Thuận Hóa, Thành phố Huế.
e-mail: pqtrung@dhsphue.edu.vn
[b] Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế; 34 Lê Lợi, Phường Thuận Hóa, Thành phố Huế.
e-mail: tatuan@dhsphue.edu.vn
[c] Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế; 34 Lê Lợi, Phường Thuận Hóa, Thành phố Huế.
e-mail: dotrinhktm2022@gmail.com
[*] *Tác giả chịu trách nhiệm chính.*

Tạp chí Khoa học Trường Đại học Đông Á, Tập 5, Số 05(21), Tháng 10.2026, tr. 84-101
©Trường Đại học Đông Á, Đà Nẵng, Việt Nam
ISSN: 2815 - 5807

Russia - Timor-Leste Relations in the Context of Timor-Leste's ASEAN Integration (2015 - 2022).

Pham Quoc Trung[a*], Tran Anh Tuan[b], Do Ngoc Trinh[c]

Abstract:

This article analyzes the relationship between the Russian Federation and Democratic Republic of Timor-Leste (Timor-Leste) in the context of East Timor's efforts to promote ASEAN integration during the period 2015-2022. Based on clarifying Russia's "pivot to Asia" policy and Timor-Leste's multilateral foreign policy strategy, the study focuses on examining key areas of cooperation such as political-diplomatic relations, economics, defense-security, and development cooperation. Simultaneously, the article analyzes the impact of strategic competition among major powers, Timor-Leste's ASEAN integration, and international developments on bilateral relations. The research results show that while Russia - Timor-Leste relations are still limited in scale, they hold strategic significance in the context of the rapidly changing regional structure of Southeast Asia and the Indo-Pacific.

Keywords: *Russian Federation; Timor-Leste; ASEAN; international relations*

Received: 20.5.2026. Accepted: 15.10.2026. Published: 31.10.2026

DOI: 10.59907/daujs.5.5.2026.600

---

[a] University of Education, Hue University; 34 Le Loi Street, Thuan Hoa Ward, Hue City.
e-mail: pqtrung@dhsphue.edu.vn

[b] University of Education, Hue University; 34 Le Loi Street, Thuan Hoa Ward, Hue City.
e-mail: tatuan@dhsphue.edu.vn

[c] University of Education, Hue University; 34 Le Loi Street, Thuan Hoa Ward, Hue City.
e-mail: dotrinhktm2022@gmail.com

[*] *Corresponding author.*

©Dong A University, Danang City, Vietnam

Đặt vấn đề

Trong bối cảnh cạnh tranh chiến lược giữa các nước lớn ngày càng gia tăng tại khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương, Đông Nam Á tiếp tục giữ vai trò là một trong những không gian địa chính trị quan trọng đối với các cường quốc bên ngoài khu vực. Đối với Liên bang Nga, sau cuộc khủng hoảng Ukraine năm 2014, chính sách "Hướng Đông" (Pivot to Asia) được thúc đẩy mạnh mẽ nhằm đa dạng hóa đối tác, giảm sự phụ thuộc vào phương Tây và mở rộng ảnh hưởng tại châu Á - Thái Bình Dương. Trong chiến lược này, ASEAN được Moscow xem là một trong những trụ cột quan trọng để gia tăng hiện diện chính trị, kinh tế và an ninh tại Đông Nam Á.

Song song với sự điều chỉnh chiến lược của Nga, Timor-Leste cũng đẩy mạnh chính sách đa phương hóa đối ngoại và tích cực thúc đẩy tiến trình gia nhập ASEAN kể từ khi nộp đơn xin trở thành thành viên chính thức vào năm 2011. Đối với Đông Timor, hội nhập ASEAN không chỉ là mục tiêu đối ngoại mang tính chiến lược mà còn là phương thức để nâng cao vị thế quốc tế, mở rộng quan hệ với các đối tác bên ngoài khu vực và tranh thủ nguồn lực phục vụ phát triển quốc gia. Trong bối cảnh đó, quan hệ Nga - Timor-Leste tuy có quy mô khiêm tốn nhưng lại phản ánh sự giao thoa giữa chiến lược mở rộng ảnh hưởng của Nga tại Đông Nam Á với nỗ lực hội nhập khu vực của Đông Timor.

Xuất phát từ khoảng trống nghiên cứu đó, bài viết tập trung trả lời hai câu hỏi nghiên cứu chính: (1) *Quan hệ Nga - Timor-Leste giai đoạn 2015 - 2022 có những đặc điểm nổi bật nào*? (2) *Tiến trình hội nhập ASEAN của Timor-Leste đã tác động như thế nào đến sự phát triển của quan hệ Nga - Timor-Leste trong cùng giai đoạn*?

Trên cơ sở đó, nghiên cứu hướng tới ba mục tiêu chính: (i) *phân tích động lực chiến lược thúc đẩy Nga tăng cường quan hệ với Timor-Leste trong khuôn khổ chính sách "Hướng Đông"*; (ii) *đánh giá vai trò của Timor-Leste trong cách tiếp cận của Nga đối với ASEAN và Đông Nam Á*; và (iii) *làm rõ những tác động của tiến trình hội nhập ASEAN đối với nội dung, mức độ và triển vọng phát triển quan hệ Nga - Timor-Leste*.

Về mặt lý thuyết, nghiên cứu vận dụng cách tiếp cận của chủ nghĩa hiện thực tân cổ điển (Neoclassical Realism) kết hợp với cách tiếp cận khu vực luận (Regionalism). Trong khi chủ nghĩa hiện thực tân cổ điển giúp giải thích động lực mở rộng ảnh hưởng của Nga trong bối cảnh cạnh tranh quyền lực giữa các nước lớn, cách tiếp cận khu vực luận cho phép làm rõ vai trò của ASEAN như một cấu trúc thể chế khu vực tác động đến hành vi đối ngoại của cả Nga và Timor-Leste. Thông qua sự kết hợp này, bài viết không chỉ phân tích quan hệ song phương dưới góc độ lợi ích quốc gia mà còn xem xét tác động của tiến trình hội nhập khu vực đối với chiến lược đối ngoại của các chủ thể liên quan.

Như vậy, nghiên cứu quan hệ Nga - Timor-Leste giai đoạn 2015 - 2022 không chỉ góp phần bổ sung khoảng trống trong nghiên cứu về chính sách Đông Nam Á của Nga mà

còn giúp làm rõ cách thức một quốc gia nhỏ như Timor-Leste tận dụng tiến trình hội nhập ASEAN để mở rộng không gian đối ngoại và nâng cao vị thế chiến lược trong bối cảnh cạnh tranh giữa các cường quốc ngày càng gia tăng.

Khung lý thuyết

Bài viết vận dụng kết hợp lý thuyết quốc gia nhỏ (Small State Theory) và chủ nghĩa hiện thực (Realism) để phân tích quan hệ Nga - Timor-Leste giai đoạn 2015 - 2022. Từ góc độ lý thuyết quốc gia nhỏ, Timor-Leste được xem là một quốc gia có nguồn lực kinh tế, quân sự và thể chế hạn chế, do đó có xu hướng theo đuổi chiến lược đa phương hóa đối ngoại, tham gia các thể chế khu vực và mở rộng quan hệ với các cường quốc nhằm bảo đảm an ninh, phát triển kinh tế và nâng cao vị thế quốc tế. Trong khi đó, chủ nghĩa hiện thực giúp lý giải động cơ của Nga trong việc thúc đẩy hiện diện tại Đông Nam Á thông qua chính sách "Hướng Đông", đặc biệt trong bối cảnh cạnh tranh chiến lược giữa các nước lớn và sức ép từ phương Tây sau năm 2014. Từ cách tiếp cận này, tiến trình hội nhập ASEAN của Timor-Leste được xem là một biến số quan trọng tác động đến sự phát triển quan hệ Nga - Timor-Leste, phản ánh sự tương tác giữa nhu cầu bảo đảm lợi ích quốc gia của một quốc gia nhỏ với chiến lược mở rộng ảnh hưởng của một cường quốc bên ngoài khu vực.

Cơ sở hình thành quan hệ Nga - Timor-Leste trong bối cảnh Timor-Leste thúc đẩy hội nhập ASEAN

Khái quát về Timor-Leste và tiến trình hội nhập ASEAN

Timor-Leste là quốc gia trẻ nhất ở khu vực Đông Nam Á, chính thức giành độc lập vào năm 2002 sau một thời gian dài nằm dưới sự cai trị của Bồ Đào Nha và Indonesia. Với diện tích khoảng 14.900 km² cùng dân số hơn 1,3 triệu người, Timor-Leste có vị trí chiến lược tại khu vực Đông Nam Á hải đảo, nằm giữa Indonesia và Australia (Tuổi Trẻ online, 2015). Sau khi độc lập, quốc gia này theo đuổi chính sách đối ngoại đa phương hóa nhằm tranh thủ sự hỗ trợ quốc tế cho quá trình tái thiết và phát triển đất nước. Trong chiến lược đó, việc hội nhập vào Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á (ASEAN) được xem là ưu tiên đối ngoại hàng đầu của Timor-Leste.

Ngay từ những năm đầu độc lập, Timor-Leste đã tích cực tham gia các cơ chế hợp tác khu vực và xây dựng quan hệ với các quốc gia thành viên ASEAN. Năm 2011, Timor-Leste chính thức nộp đơn xin gia nhập ASEAN, thể hiện mong muốn trở thành thành viên đầy đủ của tổ chức khu vực quan trọng nhất Đông Nam Á. Đối với Đông Timor, hội nhập ASEAN không đơn thuần là một lựa chọn đối ngoại mà là yêu cầu mang tính cấu trúc đối với một quốc gia nhỏ có năng lực kinh tế và thể chế còn hạn chế. Với quy mô dân số nhỏ,

nền kinh tế phụ thuộc đáng kể vào nguồn thu từ dầu khí và khả năng kết nối khu vực còn yếu, Timor-Leste khó có thể duy trì tăng trưởng dài hạn nếu đứng ngoài các cơ chế hợp tác khu vực. Gia nhập ASEAN vì vậy được xem là con đường quan trọng để mở rộng thị trường xuất khẩu, thu hút đầu tư trực tiếp nước ngoài, tiếp cận các chương trình hỗ trợ phát triển và tham gia các cơ chế đối thoại an ninh khu vực. Từ góc độ chiến lược, ASEAN còn giúp Timor-Leste giảm tình trạng phụ thuộc vào một số đối tác truyền thống, đồng thời gia tăng vị thế của nước này trong cấu trúc khu vực Đông Nam Á.

Tuy nhiên, tiến trình gia nhập ASEAN của Timor-Leste gặp không ít trở ngại. Nhiều quốc gia thành viên ASEAN bày tỏ quan ngại về năng lực thể chế, nguồn nhân lực hành chính và khả năng thực hiện các nghĩa vụ của ASEAN. Một trong những thách thức lớn nhất là khả năng đáp ứng các cam kết của Cộng đồng Kinh tế ASEAN (AEC), vốn đòi hỏi mức độ tự do hóa thương mại, điều phối chính sách và năng lực quản trị tương đối cao. Bên cạnh đó, một số ý kiến trong ASEAN lo ngại việc kết nạp Timor-Leste khi quốc gia này chưa chuẩn bị đầy đủ có thể làm gia tăng gánh nặng hỗ trợ đối với các cơ chế khu vực. Chính vì vậy, quá trình xem xét tư cách thành viên của Timor-Leste kéo dài hơn một thập niên trước khi ASEAN đạt được đồng thuận nguyên tắc vào năm 2022.

Tiến trình hội nhập ASEAN không chỉ thúc đẩy Timor-Leste tăng cường quan hệ với các quốc gia thành viên ASEAN mà còn khuyến khích nước này mở rộng quan hệ với các đối tác đối thoại của ASEAN nhằm tranh thủ nguồn lực phục vụ hội nhập. Trong bối cảnh đó, việc phát triển quan hệ với các cường quốc ngoài khu vực trở thành một bộ phận quan trọng trong chiến lược đa phương hóa đối ngoại của Đông Timor. Đối với Nga, khi ASEAN được xác định là một trọng tâm trong chính sách "Hướng Đông", một Timor-Leste đang tiến gần hơn tới tư cách thành viên ASEAN cũng có giá trị như một đối tác tiềm năng giúp Moscow mở rộng mạng lưới quan hệ tại Đông Nam Á. Vì vậy, tiến trình hội nhập ASEAN của Timor-Leste không chỉ là bối cảnh mà còn là một trong những nhân tố thúc đẩy sự phát triển của quan hệ Nga - Timor-Leste giai đoạn 2015–2022.

Chính sách của Liên bang Nga đối với Đông Nam Á sau năm 2015

Sau năm 2015, chính sách đối ngoại của Liên bang Nga đối với khu vực Đông Nam Á có nhiều điều chỉnh quan trọng trong bối cảnh môi trường quốc tế biến động mạnh bởi cạnh tranh chiến lược giữa các cường quốc và xu hướng chuyển dịch trọng tâm sang khu vực châu Á - Thái Bình Dương. Sau cuộc khủng hoảng Ukraine năm 2014, cùng với các biện pháp trừng phạt ngày càng gia tăng từ Hoa Kỳ và Liên minh châu Âu, Nga buộc phải đẩy nhanh chiến lược "Hướng Đông" nhằm giảm mức độ phụ thuộc vào phương Tây và tìm kiếm các không gian chiến lược mới tại châu Á. Vì vậy, chính sách của Nga đối với Đông Nam Á sau năm 2015 không chỉ phản ánh tham vọng mở rộng ảnh hưởng mà còn mang

tính chất thích ứng và phản ứng trước sự thu hẹp dư địa chiến lược của Moscow tại châu Âu. Trong bối cảnh đó, Đông Nam Á được Nga nhìn nhận như một khu vực giúp đa dạng hóa quan hệ đối ngoại, giảm thiểu tác động từ các lệnh trừng phạt và duy trì vị thế của một cường quốc có ảnh hưởng toàn cầu.

Trong chiến lược đối với Đông Nam Á, Nga đặc biệt coi trọng vai trò trung tâm của ASEAN. Moscow xem ASEAN là cơ chế hợp tác khu vực có khả năng duy trì cân bằng chiến lược và hạn chế sự chi phối tuyệt đối của bất kỳ cường quốc nào. Do đó, Nga tích cực tham gia các diễn đàn do ASEAN dẫn dắt như Hội nghị cấp cao Đông Á (EAS), Diễn đàn Khu vực ASEAN (ARF) và Hội nghị Bộ trưởng Quốc phòng ASEAN mở rộng (ADMM+) nhằm mở rộng ảnh hưởng chính trị - an ninh tại khu vực. Việc thúc đẩy hợp tác với ASEAN cũng phản ánh mong muốn của Nga trong việc xây dựng một trật tự thế giới đa cực, chống lại xu hướng đơn cực do phương Tây dẫn dắt.

Bên cạnh yếu tố chính trị - an ninh, hợp tác kinh tế cũng trở thành một nội dung quan trọng trong chính sách của Nga đối với Đông Nam Á sau năm 2015. Nga thúc đẩy quan hệ thương mại, đầu tư và hợp tác năng lượng với nhiều quốc gia ASEAN như Việt Nam, Indonesia, Thái Lan và Myanmar. Năm 2015, Hiệp định thương mại tự do giữa Liên minh Kinh tế Á - Âu (EAEU) và Việt Nam được ký kết, đánh dấu bước tiến quan trọng trong chiến lược kinh tế của Nga tại Đông Nam Á. Đồng thời, Nga cũng gia tăng xuất khẩu vũ khí, hợp tác kỹ thuật quân sự và năng lượng hạt nhân với các quốc gia trong khu vực nhằm củng cố ảnh hưởng chiến lược lâu dài.

Tuy nhiên, chính sách của Nga đối với Đông Nam Á vẫn tồn tại nhiều hạn chế. So với Trung Quốc, Hoa Kỳ hay Nhật Bản, ảnh hưởng kinh tế của Nga tại khu vực còn tương đối khiêm tốn. Quy mô thương mại giữa Nga và ASEAN chưa tương xứng với tiềm năng, trong khi nguồn lực đầu tư của Nga vào Đông Nam Á còn hạn chế. Bên cạnh đó, từ năm 2022, xung đột Nga - Ukraine cùng các biện pháp trừng phạt từ phương Tây đã khiến Moscow gặp nhiều khó khăn trong việc duy trì và mở rộng quan hệ kinh tế với khu vực.

Mặc dù thường xuyên nhấn mạnh tầm quan trọng của Đông Nam Á trong chiến lược "Hướng Đông", nhưng hiện diện kinh tế của Nga tại khu vực vẫn tương đối khiêm tốn. Theo ASEAN Statistical Yearbook 2024, tổng kim ngạch thương mại ASEAN - Nga chỉ đạt khoảng 22-23 tỷ USD, thấp hơn rất nhiều so với Trung Quốc (gần 700 tỷ USD), Hoa Kỳ (hơn 450 tỷ USD) hay Nhật Bản (trên 240 tỷ USD). Đầu tư trực tiếp của Nga vào ASEAN cũng chỉ chiếm tỷ trọng rất nhỏ trong tổng dòng vốn FDI vào khu vực. Điều này cho thấy ảnh hưởng của Nga tại Đông Nam Á chủ yếu mang tính chính trị - chiến lược hơn là kinh tế.

Trong điều kiện không có lợi thế nổi bật về thương mại và đầu tư, Nga chủ yếu sử dụng hai công cụ để duy trì ảnh hưởng tại Đông Nam Á là hợp tác quốc phòng và năng

lượng. Về quốc phòng, Nga nhiều năm liền nằm trong nhóm các nhà cung cấp vũ khí hàng đầu cho khu vực, đặc biệt đối với Việt Nam, Myanmar, Indonesia và Malaysia. Về năng lượng, Moscow tận dụng thế mạnh của các tập đoàn như Gazprom, Rosneft và Rosatom để thúc đẩy hợp tác dầu khí và năng lượng hạt nhân với một số quốc gia ASEAN. Chính các lĩnh vực này tạo nên lợi thế cạnh tranh tương đối của Nga so với các đối tác ngoài khu vực khác.

Trong bối cảnh khả năng mở rộng ảnh hưởng thông qua các đối tác truyền thống gặp nhiều giới hạn, Nga cũng có xu hướng tìm kiếm và thiết lập quan hệ với các quốc gia mới nổi trong khu vực. Đối với Moscow, Timor-Leste tuy không phải là đối tác trọng điểm nhưng lại có ý nghĩa nhất định khi quốc gia này đang thúc đẩy tiến trình gia nhập ASEAN. Việc phát triển quan hệ với Timor-Leste giúp Nga mở rộng mạng lưới đối tác tại Đông Nam Á, đồng thời tạo thêm một kênh tiếp cận đối với cấu trúc khu vực do ASEAN dẫn dắt. Đây là một trong những cơ sở quan trọng thúc đẩy sự phát triển của quan hệ Nga – Timor-Leste trong giai đoạn 2015 - 2022.

Các nhân tố tác động đến quan hệ Nga - Timor-Leste giai đoạn 2015–2022

Quan hệ giữa Liên bang Nga và Timor-Leste giai đoạn 2015 - 2022 chịu tác động bởi nhiều nhân tố quốc tế, khu vực và nội tại của hai quốc gia. Mặc dù đây không phải là mối quan hệ mang tính chiến lược toàn diện, song sự thay đổi của môi trường địa chính trị khu vực Đông Nam Á và Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương đã tạo ra những điều kiện mới thúc đẩy sự tiếp xúc và hợp tác giữa hai nước.

Trước hết, cạnh tranh chiến lược giữa các nước lớn tại khu vực Đông Nam Á là nhân tố quan trọng tác động đến quan hệ Nga - Đông Timor. Sau năm 2015, cạnh tranh ảnh hưởng giữa Hoa Kỳ và Trung Quốc ngày càng gia tăng, đặc biệt trong bối cảnh chiến lược Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương được thúc đẩy mạnh mẽ. Điều này khiến Đông Nam Á trở thành không gian địa chính trị có ý nghĩa đặc biệt đối với nhiều cường quốc, bao gồm cả Nga. Trong bối cảnh đó, Nga tìm cách mở rộng hiện diện tại Đông Nam Á nhằm khẳng định vai trò của mình trong cấu trúc đa cực đang hình thành và hạn chế sự cô lập từ phương Tây sau khủng hoảng Ukraine năm 2014 (Lo, 2017). Đối với Timor-Leste, cạnh tranh nước lớn tạo điều kiện để quốc gia này mở rộng quan hệ đối ngoại, tranh thủ hỗ trợ từ nhiều đối tác khác nhau nhằm phục vụ phát triển đất nước và nâng cao vị thế quốc tế.

Thứ hai, yếu tố năng lượng và tài nguyên cũng có tác động đáng kể đến quan hệ song phương. Timor-Leste sở hữu nguồn tài nguyên dầu khí tương đối lớn tại Biển Timor, trong khi Nga là cường quốc năng lượng hàng đầu thế giới với nhiều kinh nghiệm trong khai thác và phát triển công nghiệp dầu khí. Điều này tạo ra cơ sở tiềm năng cho hợp tác kinh

tế giữa hai nước. Tuy nhiên, do hạn chế về quy mô thị trường, khoảng cách địa lý và năng lực đầu tư của Nga tại Đông Nam Á, hợp tác năng lượng giữa hai bên chưa đạt được bước tiến đáng kể trong giai đoạn này

Cuối cùng, những biến động quốc tế giai đoạn 2020-2022 như đại dịch COVID-19 và xung đột Nga - Ukraine đã ảnh hưởng trực tiếp đến quan hệ song phương. Đại dịch COVID-19 làm suy giảm các hoạt động hợp tác kinh tế và ngoại giao giữa hai nước, trong khi xung đột Nga - Ukraine từ năm 2022 khiến Nga đối mặt với các biện pháp trừng phạt từ phương Tây, qua đó hạn chế khả năng mở rộng hiện diện tại Đông Nam Á. Đồng thời, điều này cũng khiến Timor-Leste phải thận trọng hơn trong việc cân bằng quan hệ với các đối tác lớn nhằm tránh những tác động tiêu cực đến tiến trình hội nhập ASEAN và phát triển kinh tế của mình.

Thực trạng quan hệ Nga - Timor-Leste giai đoạn 2015 - 2022

Quan hệ chính trị - ngoại giao

Quan hệ chính trị - ngoại giao giữa Liên bang Nga và Timor-Leste giai đoạn 2015 - 2022 phản ánh sự giao thoa giữa chiến lược mở rộng ảnh hưởng của Nga tại Đông Nam Á với nhu cầu đa phương hóa quan hệ đối ngoại của Timor-Leste trong tiến trình hội nhập khu vực. Dù chưa đạt tới mức độ hợp tác sâu rộng như quan hệ của Nga với các quốc gia lớn trong ASEAN, song sự tương tác giữa Moscow và Dili lại mang ý nghĩa đáng chú ý trong bối cảnh cấu trúc khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương đang có sự chuyển dịch mạnh mẽ.

Sau cuộc khủng hoảng Ukraine năm 2014, chính sách đối ngoại của Nga bắt đầu thể hiện rõ xu hướng dịch chuyển sang châu Á nhằm giảm sự phụ thuộc vào phương Tây và tìm kiếm các không gian chiến lược mới. Trong bối cảnh đó, Đông Nam Á nổi lên như một khu vực có ý nghĩa đặc biệt đối với Moscow bởi đây là nơi hội tụ lợi ích của nhiều cường quốc và giữ vai trò quan trọng trong thương mại hàng hải toàn cầu. Theo Bộ Ngoại giao Nga, ASEAN được xem là một trong những đối tác ưu tiên trong chiến lược "Hướng Đông" của Nga và là trung tâm của cấu trúc khu vực đang hình thành (Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2021). Chính vì vậy, việc tăng cường quan hệ với Timor-Leste - quốc gia đang thúc đẩy gia nhập ASEAN - không chỉ mang ý nghĩa song phương mà còn giúp Nga mở rộng ảnh hưởng chính trị tại Đông Nam Á.

Ở chiều ngược lại, Timor-Leste sau khi giành độc lập luôn theo đuổi chính sách đối ngoại mang tính cân bằng và đa hướng nhằm tránh sự lệ thuộc vào bất kỳ cường quốc nào. Trong tiến trình vận động gia nhập ASEAN, quốc gia này chủ động mở rộng quan hệ với

nhiều đối tác ngoài khu vực để nâng cao vị thế quốc tế và chứng minh năng lực hội nhập của mình. Theo ASEAN Studies Centre (2022), Timor-Leste xem việc thiết lập quan hệ với các cường quốc như Nga, Trung Quốc hay Nhật Bản là một phần trong chiến lược mở rộng không gian ngoại giao và tranh thủ sự ủng hộ quốc tế đối với tiến trình hội nhập ASEAN. Quan hệ với Nga vì thế mang ý nghĩa không chỉ về chính trị mà còn thể hiện nỗ lực khẳng định tính độc lập trong chính sách đối ngoại của Dili.

Trong giai đoạn 2015 - 2022, quan hệ chính trị giữa hai nước chủ yếu được duy trì thông qua các diễn đàn đa phương và các kênh ngoại giao cấp chính phủ. Tại Liên hợp quốc, Nga và Timor-Leste đều thể hiện quan điểm ủng hộ nguyên tắc chủ quyền quốc gia và không can thiệp vào công việc nội bộ của các nước khác. Đây được xem là nền tảng quan trọng tạo nên sự đồng thuận nhất định trong quan hệ song phương. Đồng thời, Nga cũng nhiều lần bày tỏ sự ủng hộ vai trò trung tâm của ASEAN và hoan nghênh các nỗ lực hội nhập của Timor-Leste vào cấu trúc khu vực Đông Nam Á (ASEAN Secretariat, 2022).

Bên cạnh các hoạt động ngoại giao đa phương, Moscow còn từng bước mở rộng tiếp xúc với Timor-Leste thông qua hợp tác giáo dục, đào tạo và hỗ trợ phát triển nguồn nhân lực. Nga dành học bổng cho sinh viên Timor-Leste trong một số lĩnh vực kỹ thuật và khoa học, qua đó góp phần hình thành nền tảng quan hệ chính trị lâu dài giữa hai quốc gia. Tuy những hoạt động này chưa có quy mô lớn, song chúng phản ánh cách tiếp cận mềm của Nga trong việc xây dựng ảnh hưởng tại các quốc gia nhỏ ở Đông Nam Á. Theo Observer Research Foundation (2021), Nga ngày càng chú trọng sử dụng các công cụ ngoại giao mềm nhằm duy trì hiện diện tại khu vực trong bối cảnh cạnh tranh ảnh hưởng với các cường quốc khác ngày càng gay gắt.

Tuy nhiên, quan hệ chính trị - ngoại giao giữa Nga và Timor-Leste vẫn tồn tại nhiều hạn chế mang tính cấu trúc. Khoảng cách địa lý, quy mô kinh tế nhỏ của Timor-Leste và mức độ ưu tiên thấp trong chính sách khu vực của Nga khiến quan hệ song phương phát triển tương đối chậm. Ngoài ra, từ năm 2022, xung đột Nga - Ukraine cùng các biện pháp trừng phạt của phương Tây đã tác động đáng kể đến khả năng mở rộng hiện diện của Nga tại Đông Nam Á. Điều này cũng khiến Timor-Leste phải duy trì sự thận trọng trong quan hệ với Moscow nhằm tránh ảnh hưởng đến tiến trình hội nhập ASEAN cũng như quan hệ với các đối tác phương Tây. Dù vậy, việc duy trì quan hệ chính trị - ngoại giao ổn định giữa hai nước vẫn phản ánh xu hướng đa dạng hóa quan hệ quốc tế của Timor-Leste và nỗ lực của Nga trong việc duy trì vai trò tại Đông Nam Á trong bối cảnh trật tự khu vực đang chuyển biến sâu sắc.

Quan hệ kinh tế và hợp tác phát triển

Quan hệ kinh tế và hợp tác phát triển giữa Liên bang Nga và Timor-Leste trong giai đoạn 2015 - 2022 tuy chưa có quy mô lớn nhưng phản ánh xu hướng mở rộng quan hệ đối ngoại của cả hai quốc gia trong bối cảnh khu vực Đông Nam Á ngày càng có vị trí quan trọng trong chiến lược toàn cầu của Nga. Đối với Đông Timor, việc tăng cường hợp tác với Nga là một phần trong chính sách đa phương hóa nhằm tìm kiếm thêm nguồn lực phát triển và giảm sự phụ thuộc vào các đối tác truyền thống như Australia hay Bồ Đào Nha. Trong khi đó, Nga xem Timor-Leste như một điểm tiếp cận mới trong quá trình mở rộng hiện diện kinh tế và chính trị tại Đông Nam Á.

Sau năm 2015, Nga đẩy mạnh chính sách "Hướng Đông" nhằm tăng cường hợp tác với khu vực châu Á - Thái Bình Dương trong bối cảnh quan hệ với phương Tây gặp nhiều khó khăn. Tuy nhiên, so với các quốc gia ASEAN khác như Việt Nam hay Indonesia, quan hệ kinh tế giữa Nga và Timor-Leste vẫn còn khá hạn chế do quy mô nền kinh tế Timor-Leste còn nhỏ và cơ sở hạ tầng chưa phát triển. Theo số liệu của World Bank (2021), GDP của Timor-Leste năm 2021 chỉ khoảng 1,7 tỷ USD, trong khi nền kinh tế phụ thuộc lớn vào nguồn thu từ dầu khí. Điều này khiến khả năng thu hút đầu tư nước ngoài của quốc gia này còn nhiều hạn chế.

Mặc dù vậy, lĩnh vực năng lượng vẫn được xem là nền tảng quan trọng trong quan hệ kinh tế giữa hai nước. Timor-Leste có nguồn tài nguyên dầu khí đáng kể tại Biển Timor, trong khi Nga là một trong những quốc gia có thế mạnh hàng đầu thế giới về khai thác và phát triển năng lượng. Theo báo cáo của Bộ Dầu khí và Khoáng sản Timor-Leste (2020), nguồn thu từ dầu khí chiếm hơn 70% ngân sách quốc gia của nước này. Chính vì vậy, Timor-Leste luôn có nhu cầu tìm kiếm các đối tác có kinh nghiệm và công nghệ trong lĩnh vực khai thác dầu khí. Nga, với thế mạnh về kỹ thuật năng lượng, được xem là đối tác tiềm năng có thể hỗ trợ Timor-Leste trong dài hạn. Tuy nhiên, trên thực tế, hợp tác năng lượng giữa hai nước vẫn chủ yếu dừng ở mức tiềm năng do hạn chế về đầu tư và khoảng cách địa lý.

Ngoài lĩnh vực năng lượng, giáo dục và đào tạo nguồn nhân lực là điểm sáng đáng chú ý trong quan hệ hợp tác phát triển giữa hai nước. Nga triển khai nhiều chương trình học bổng dành cho sinh viên Timor-Leste trong các lĩnh vực như kỹ thuật, y khoa và khoa học tự nhiên. Theo Russian House (2021), số lượng sinh viên Timor-Leste học tập tại Nga có xu hướng tăng sau năm 2015. Dù quy mô chưa lớn, nhưng các chương trình này góp phần hỗ trợ Timor-Leste đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao trong bối cảnh quốc gia này đang thiếu hụt đội ngũ chuyên môn phục vụ phát triển kinh tế và hội nhập khu vực

(Russian House, 2021). Đồng thời, đây cũng là một hình thức ngoại giao mềm giúp Nga tăng cường ảnh hưởng tại Đông Nam Á.

Quan hệ thương mại song phương giữa Nga và Timor-Leste trong giai đoạn này nhìn chung còn khá thấp. Theo dữ liệu của United Nations Comtrade Database (2022), tổng kim ngạch thương mại hai chiều thường chỉ ở mức vài triệu USD mỗi năm. Các mặt hàng trao đổi chủ yếu là thiết bị kỹ thuật, máy móc và một số sản phẩm tiêu dùng (United Nations Comtrade Database, 2022). Quy mô thương mại nhỏ phản ánh thực tế rằng nền kinh tế Timor-Leste còn phụ thuộc nhiều vào nhập khẩu và chưa có nhiều sản phẩm xuất khẩu cạnh tranh trên thị trường quốc tế.

Bên cạnh những khó khăn mang tính cấu trúc, đại dịch COVID-19 và xung đột Nga - Ukraine từ năm 2022 cũng ảnh hưởng đáng kể đến quan hệ kinh tế giữa hai nước. Đại dịch làm gián đoạn hoạt động thương mại và đầu tư quốc tế, trong khi các lệnh trừng phạt phương Tây đối với Nga khiến khả năng mở rộng hợp tác kinh tế của Moscow tại Đông Nam Á gặp nhiều trở ngại. Đồng thời, Timor-Leste cũng phải duy trì sự cân bằng trong quan hệ với các đối tác lớn nhằm tránh tác động tiêu cực đến tiến trình gia nhập ASEAN và thu hút đầu tư quốc tế.

Dù còn nhiều hạn chế, quan hệ kinh tế và hợp tác phát triển giữa Nga và Timor-Leste giai đoạn 2015 - 2022 vẫn cho thấy xu hướng đa dạng hóa quan hệ đối ngoại của Timor-Leste và nỗ lực mở rộng hiện diện của Nga tại Đông Nam Á. Trong tương lai, nếu Timor-Leste gia nhập ASEAN và cải thiện môi trường đầu tư, quan hệ kinh tế giữa hai nước có thể sẽ có thêm cơ hội phát triển, đặc biệt trong các lĩnh vực năng lượng, giáo dục và hợp tác kỹ thuật.

Hợp tác quốc phòng - an ninh và các lĩnh vực khác

Trong bối cảnh môi trường an ninh khu vực Đông Nam Á và Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương ngày càng biến động phức tạp sau năm 2015, hợp tác quốc phòng - an ninh trở thành một trong những công cụ quan trọng giúp các quốc gia mở rộng ảnh hưởng chiến lược và bảo đảm lợi ích quốc gia. Đối với Liên bang Nga, việc tăng cường hiện diện tại Đông Nam Á không chỉ nhằm thúc đẩy lợi ích kinh tế mà còn phục vụ mục tiêu duy trì vai trò của một cường quốc trong cấu trúc khu vực đang chuyển dịch theo hướng đa cực. Trong khi đó, Timor-Leste với tư cách là quốc gia trẻ và có tiềm lực quốc phòng còn hạn chế, lại có nhu cầu mở rộng hợp tác với nhiều đối tác bên ngoài nhằm nâng cao năng lực an ninh, đào tạo nguồn nhân lực và củng cố vị thế quốc tế trong quá trình thúc đẩy hội nhập ASEAN. Chính sự gặp gỡ về lợi ích chiến lược này đã tạo điều kiện cho quan hệ hợp tác giữa Nga và Timor-Leste từng bước được mở rộng trong các lĩnh vực quốc phòng, an ninh, giáo dục và hỗ trợ phát triển giai đoạn 2015 - 2022.

Sau năm 2015, Nga đẩy mạnh chiến lược "Hướng Đông" nhằm mở rộng hiện diện tại khu vực châu Á - Thái Bình Dương trong bối cảnh quan hệ với phương Tây ngày càng căng thẳng do tác động từ cuộc khủng hoảng Ukraine năm 2014. Trong chiến lược này, hợp tác quốc phòng được Moscow xem là một công cụ quan trọng để duy trì ảnh hưởng quốc tế và gia tăng vị thế tại Đông Nam Á. Theo số liệu của Stockholm International Peace Research Institute, Nga vẫn nằm trong nhóm các quốc gia xuất khẩu vũ khí lớn nhất thế giới trong giai đoạn 2017 - 2021, chiếm khoảng 19% thị phần xuất khẩu vũ khí toàn cầu, chỉ đứng sau Hoa Kỳ. Điều này cho thấy hợp tác quốc phòng tiếp tục là một trụ cột quan trọng trong chính sách đối ngoại của Nga tại châu Á. Tuy nhiên, khác với quan hệ quốc phòng quy mô lớn của Nga với Việt Nam hay Myanmar, hợp tác với Timor-Leste chủ yếu mang tính hỗ trợ kỹ thuật, đào tạo và ngoại giao quốc phòng mềm.

Đối với Timor-Leste, việc xây dựng năng lực quốc phòng và an ninh quốc gia là nhiệm vụ đặc biệt quan trọng sau khi giành độc lập năm 2002. Tuy nhiên, do nguồn lực kinh tế còn hạn chế, năng lực quân sự của quốc gia này vẫn ở mức tương đối thấp so với các nước trong khu vực. Theo dữ liệu từ Central Intelligence Agency, lực lượng quốc phòng Timor-Leste (F-FDTL) năm 2021 chỉ có khoảng 2.000 quân nhân thường trực, trong khi chi tiêu quân sự của nước này dao động từ 0,7% đến 1,2% GDP giai đoạn 2016 - 2020. Kho vũ khí và trang thiết bị quân sự của Timor-Leste phần lớn là các phương tiện được viện trợ từ nước ngoài, đặc biệt là tàu tuần tra phục vụ kiểm soát an ninh biển (Central Intelligence Agency, 2021). Điều này phản ánh rõ thực trạng Timor-Leste vẫn phụ thuộc đáng kể vào hỗ trợ quốc tế trong lĩnh vực quốc phòng - an ninh.

Trong bối cảnh đó, hợp tác với Nga được Timor-Leste xem như một phần trong chiến lược đa phương hóa quan hệ an ninh nhằm tránh phụ thuộc quá mức vào Australia hay các đối tác phương Tây truyền thống. Dù chưa có các thỏa thuận mua bán vũ khí lớn, Nga vẫn duy trì quan hệ với Timor-Leste thông qua các chương trình đào tạo và hỗ trợ kỹ thuật. Một số sinh viên và cán bộ Timor-Leste được tiếp nhận đào tạo tại Nga trong các lĩnh vực kỹ thuật, công nghệ và an ninh. Theo Russian House (2021), Nga gia tăng đáng kể các chương trình học bổng quốc tế dành cho các quốc gia đang phát triển sau năm 2015 nhằm mở rộng ảnh hưởng mềm tại khu vực châu Á - Thái Bình Dương (Russian House, 2021). Các chương trình này không chỉ mang ý nghĩa giáo dục mà còn giúp Moscow xây dựng nền tảng quan hệ lâu dài với các quốc gia nhỏ đang phát triển như Đông Timor.

Ngoài hợp tác quốc phòng - an ninh, giáo dục và phát triển nguồn nhân lực trở thành một lĩnh vực hợp tác đáng chú ý giữa hai nước. Timor-Leste hiện vẫn là một trong những quốc gia có chất lượng nguồn nhân lực thấp tại Đông Nam Á. Theo UNESCO Institute for Statistics (2021), tỷ lệ lao động có trình độ chuyên môn kỹ thuật tại Timor-Leste thấp hơn

đáng kể so với mức trung bình của ASEAN, trong khi hệ thống giáo dục và đào tạo nghề còn thiếu cơ sở vật chất và đội ngũ chuyên môn (UNESCO Institute for Statistics,2021). Vì vậy, việc Nga cung cấp học bổng trong các ngành kỹ thuật, y học và khoa học tự nhiên góp phần hỗ trợ Timor-Leste giải quyết nhu cầu cấp thiết về phát triển nguồn nhân lực phục vụ quá trình hiện đại hóa đất nước và hội nhập khu vực.

Bên cạnh đó, đại dịch COVID-19 giai đoạn 2020 - 2021 cũng tạo ra một số cơ hội hợp tác mới giữa hai nước trong lĩnh vực y tế và hỗ trợ nhân đạo. Nga triển khai chiến lược "ngoại giao vaccine" thông qua vaccine Sputnik V nhằm mở rộng ảnh hưởng quốc tế tại nhiều khu vực đang phát triển. Mặc dù Timor-Leste không phải đối tác ưu tiên của Nga trong chiến lược này, song đại dịch đã thúc đẩy nhu cầu hợp tác trong các lĩnh vực y tế công cộng, đào tạo nhân lực y tế và hỗ trợ nhân đạo. Điều này cho thấy hợp tác phi truyền thống ngày càng trở thành một thành tố quan trọng trong quan hệ quốc tế hiện đại.

Tuy nhiên, hợp tác quốc phòng - an ninh giữa Nga và Timor-Leste vẫn tồn tại nhiều hạn chế mang tính cấu trúc. Quy mô kinh tế nhỏ của Đông Timor, khoảng cách địa lý xa cùng việc Nga ưu tiên các đối tác lớn hơn trong ASEAN khiến quan hệ song phương chưa đạt được bước phát triển đáng kể. Đồng thời, từ năm 2022, xung đột Nga - Ukraine và các biện pháp trừng phạt quốc tế đã ảnh hưởng mạnh đến khả năng mở rộng hiện diện chiến lược của Nga tại Đông Nam Á. Theo SIPRI, xuất khẩu vũ khí của Nga bắt đầu suy giảm rõ rệt trong giai đoạn sau năm 2021 do tác động của chiến tranh và cạnh tranh ngày càng mạnh từ Hoa Kỳ và châu Âu. Điều này khiến khả năng mở rộng hợp tác quốc phòng của Nga với các quốc gia nhỏ như Timor-Leste gặp nhiều trở ngại hơn. Dù vậy, việc duy trì hợp tác trong các lĩnh vực đào tạo, giáo dục và hỗ trợ kỹ thuật vẫn phản ánh nỗ lực của cả hai nước trong việc đa dạng hóa quan hệ đối ngoại và thích ứng với sự chuyển biến của môi trường khu vực và quốc tế.

Đánh giá quan hệ Nga - Timor-Leste trong bối cảnh hội nhập ASEAN và triển vọng

Thành tựu

Quan hệ giữa Liên bang Nga và Timor-Leste giai đoạn 2015 - 2022 tuy chưa phát triển mạnh về quy mô nhưng vẫn đạt được một số kết quả đáng chú ý trên các lĩnh vực chính trị - ngoại giao, giáo dục và hợp tác phát triển. Trước hết, hai nước duy trì được quan hệ chính trị ổn định trong bối cảnh môi trường khu vực và quốc tế có nhiều biến động. Nga từng bước mở rộng hiện diện tại Đông Nam Á thông qua chiến lược "Hướng Đông", trong khi Timor-Leste chủ động đa phương hóa quan hệ đối ngoại nhằm phục vụ tiến trình hội

nhập ASEAN. Sự gặp gỡ về lợi ích chiến lược này tạo nền tảng cho quan hệ song phương tiếp tục được duy trì và mở rộng.

Một thành tựu đáng chú ý là hợp tác trong lĩnh vực giáo dục và đào tạo nguồn nhân lực. Nga triển khai các chương trình học bổng dành cho sinh viên Timor-Leste trong các ngành kỹ thuật, y học và khoa học tự nhiên. Theo Russian House (2021), số lượng sinh viên đến từ các quốc gia đang phát triển học tập tại Nga tăng đáng kể sau năm 2015 trong khuôn khổ chính sách mở rộng ảnh hưởng mềm của Moscow tại châu Á - Thái Bình Dương (Russian House, 2021). Điều này góp phần hỗ trợ Timor-Leste cải thiện chất lượng nguồn nhân lực trong bối cảnh quốc gia này còn thiếu đội ngũ lao động có trình độ chuyên môn cao.

Ngoài ra, quan hệ song phương còn được thúc đẩy thông qua các diễn đàn đa phương. Nga nhiều lần khẳng định ủng hộ vai trò trung tâm của ASEAN và đánh giá tích cực tiến trình hội nhập của Đông Timor. Việc ASEAN về nguyên tắc đồng ý kết nạp Timor-Leste năm 2022 được xem là bước tiến quan trọng giúp quốc gia này mở rộng không gian hợp tác với các đối tác ngoài khu vực, trong đó có Nga (ASEAN Secretariat, 2022).

Hạn chế

Bên cạnh những kết quả đạt được, quan hệ Nga - Timor-Leste vẫn tồn tại nhiều hạn chế mang tính cấu trúc. Trước hết, hợp tác kinh tế giữa hai nước còn ở quy mô rất nhỏ. Theo dữ liệu của United Nations Comtrade Database (2022), kim ngạch thương mại song phương trong giai đoạn 2015 - 2021 chỉ dao động ở mức vài triệu USD mỗi năm (United Nations Comtrade Database, 2022). Các mặt hàng trao đổi chủ yếu là máy móc, thiết bị kỹ thuật và một số sản phẩm tiêu dùng. Điều này cho thấy quan hệ kinh tế giữa hai nước chưa thực sự mang tính chiến lược.

Một nguyên nhân quan trọng là do quy mô nền kinh tế Timor-Leste còn nhỏ và phụ thuộc lớn vào dầu khí. Theo World Bank (2021), GDP của Timor-Leste năm 2021 chỉ đạt khoảng 1,7 tỷ USD, thuộc nhóm thấp nhất Đông Nam Á. Cơ sở hạ tầng còn yếu, thị trường hạn chế và khoảng cách địa lý xa khiến Timor-Leste chưa trở thành đối tác kinh tế ưu tiên của Nga. Trong khi đó, Moscow tập trung nhiều hơn vào các quốc gia ASEAN có tiềm lực kinh tế và vị trí chiến lược quan trọng hơn như Việt Nam hay Indonesia.

Trong lĩnh vực quốc phòng - an ninh, hợp tác giữa hai nước cũng chưa có bước phát triển nổi bật. Theo International Institute for Strategic Studies (2021), lực lượng quốc phòng Timor-Leste chỉ có khoảng 2.000 quân nhân thường trực với ngân sách quốc phòng tương đối thấp. Vì vậy, quan hệ quốc phòng với Nga chủ yếu dừng ở các hoạt động đào tạo và hỗ trợ kỹ thuật, chưa hình thành các chương trình hợp tác quân sự quy mô lớn. Đồng thời,

từ năm 2022, xung đột Nga - Ukraine và các biện pháp trừng phạt quốc tế cũng ảnh hưởng đáng kể đến khả năng mở rộng hợp tác của Nga tại Đông Nam Á.

Tác động

Quan hệ Nga - Timor-Leste dù còn hạn chế nhưng vẫn tạo ra những tác động nhất định đối với cả hai nước và môi trường khu vực. Đối với Nga, việc duy trì quan hệ với Timor-Leste giúp Moscow mở rộng hiện diện chính trị tại Đông Nam Á và thể hiện vai trò của mình trong cấu trúc khu vực đang chuyển dịch theo hướng đa cực. Quan hệ với Timor-Leste cũng cho thấy Nga không chỉ tập trung vào các quốc gia lớn mà còn chú ý xây dựng ảnh hưởng tại các quốc gia nhỏ đang phát triển trong ASEAN.

Đối với Timor-Leste, quan hệ với Nga góp phần hỗ trợ chiến lược đa phương hóa đối ngoại và nâng cao vị thế quốc tế. Việc duy trì quan hệ với nhiều cường quốc như Nga, Trung Quốc hay Hoa Kỳ giúp Timor-Leste tránh phụ thuộc quá mức vào một đối tác duy nhất. Đồng thời, hợp tác giáo dục và đào tạo với Nga góp phần hỗ trợ quốc gia này cải thiện nguồn nhân lực phục vụ quá trình phát triển và hội nhập ASEAN.

Ngoài ra, quan hệ Nga - Timor-Leste còn phản ánh xu hướng cạnh tranh ảnh hưởng ngày càng rõ nét giữa các cường quốc tại Đông Nam Á. Trong bối cảnh ASEAN giữ vai trò trung tâm của cấu trúc khu vực, việc các nước lớn mở rộng quan hệ với Timor-Leste cho thấy quốc gia này ngày càng có vị trí chiến lược quan trọng hơn trong khu vực Đông Nam Á và Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương.

Triển vọng

Trong tương lai, quan hệ Nga - Timor-Leste vẫn có khả năng tiếp tục phát triển, đặc biệt nếu Timor-Leste chính thức gia nhập ASEAN. Việc trở thành thành viên ASEAN sẽ giúp Timor-Leste nâng cao vị thế quốc tế, cải thiện môi trường đầu tư và mở rộng khả năng kết nối với khu vực. Điều này có thể tạo điều kiện để Nga tăng cường hợp tác với Timor-Leste trong các lĩnh vực năng lượng, giáo dục, đào tạo kỹ thuật và an ninh biển.

Timor-Leste sở hữu nguồn tài nguyên dầu khí đáng kể tại Biển Timor, trong khi Nga có thế mạnh về công nghệ và khai thác năng lượng. Đây được xem là lĩnh vực có tiềm năng hợp tác lâu dài nếu điều kiện chính trị và kinh tế quốc tế thuận lợi hơn. Ngoài ra, hợp tác giáo dục và đào tạo nguồn nhân lực nhiều khả năng tiếp tục là lĩnh vực ưu tiên bởi Timor-Leste vẫn cần nguồn nhân lực chất lượng cao phục vụ tiến trình hiện đại hóa đất nước.

Tuy nhiên, triển vọng quan hệ song phương vẫn chịu tác động mạnh từ bối cảnh quốc tế. Xung đột Nga - Ukraine và các lệnh trừng phạt phương Tây đang làm suy giảm khả năng mở rộng ảnh hưởng kinh tế và chiến lược của Nga tại Đông Nam Á. Theo Stockholm International Peace Research Institute, xuất khẩu vũ khí của Nga đã giảm đáng kể sau năm

2021 do tác động từ chiến tranh và cạnh tranh quốc tế ngày càng gay gắt (SIPRI, 2022). Điều này khiến Moscow gặp nhiều khó khăn hơn trong việc mở rộng hợp tác với các quốc gia nhỏ như Timor-Leste. Đồng thời, Timor-Leste cũng phải duy trì sự cân bằng trong quan hệ với Nga nhằm tránh ảnh hưởng đến quan hệ với ASEAN, Australia và các đối tác phương Tây.

Kết luận

Quan hệ giữa Liên bang Nga và Timor-Leste giai đoạn 2015 - 2022 là sự phản ánh sinh động của những chuyển biến trong môi trường chính trị và chiến lược khu vực Đông Nam Á trong bối cảnh trật tự thế giới đang dịch chuyển theo hướng đa cực. Dù chưa phải là mối quan hệ mang tính chiến lược sâu rộng, song sự phát triển của quan hệ Nga - Timor-Leste cho thấy xu hướng gia tăng tính linh hoạt trong chính sách đối ngoại của các quốc gia vừa và nhỏ trước tác động của cạnh tranh nước lớn và quá trình tái cấu trúc quyền lực toàn cầu.

Đối với Nga, việc thúc đẩy quan hệ với Timor-Leste không đơn thuần xuất phát từ lợi ích song phương mà còn gắn với chiến lược "Hướng Đông" nhằm mở rộng hiện diện tại khu vực châu Á - Thái Bình Dương sau khủng hoảng Ukraine năm 2014. Trong bối cảnh quan hệ với phương Tây ngày càng căng thẳng, Moscow coi Đông Nam Á là không gian quan trọng để duy trì ảnh hưởng quốc tế và khẳng định vai trò của một cường quốc toàn cầu. Việc tăng cường tiếp xúc với Timor-Leste - quốc gia đang thúc đẩy hội nhập ASEAN - phản ánh cách tiếp cận linh hoạt của Nga trong việc mở rộng mạng lưới quan hệ tại khu vực, không chỉ với các quốc gia lớn mà cả những quốc gia nhỏ đang nổi lên về vị trí địa chiến lược.

Về phía Timor-Leste, quan hệ với Nga là một phần trong chiến lược đa phương hóa và cân bằng đối ngoại nhằm nâng cao vị thế quốc tế trong quá trình hội nhập ASEAN. Là quốc gia có quy mô nhỏ, năng lực kinh tế còn hạn chế và phụ thuộc lớn vào nguồn thu dầu khí, Timor-Leste có nhu cầu mở rộng quan hệ với nhiều đối tác nhằm tranh thủ nguồn lực phát triển, đồng thời tránh lệ thuộc quá mức vào bất kỳ cường quốc nào. Trong bối cảnh đó, việc duy trì quan hệ với Nga không chỉ giúp Timor-Leste mở rộng không gian ngoại giao mà còn thể hiện nỗ lực khẳng định tính độc lập và chủ động trong chính sách đối ngoại của mình.

Trên thực tế, quan hệ Nga - Timor-Leste giai đoạn 2015–2022 đã đạt được một số kết quả nhất định trong các lĩnh vực chính trị – ngoại giao, giáo dục, đào tạo nguồn nhân lực và hỗ trợ phát triển. Tuy nhiên, hợp tác song phương vẫn còn ở quy mô khiêm tốn và chưa tạo ra bước đột phá đáng kể về kinh tế hay quốc phòng - an ninh. Những hạn chế này xuất phát từ nhiều nguyên nhân như khoảng cách địa lý, quy mô kinh tế nhỏ của Đông Timor,

năng lực kết nối hạn chế và việc Nga ưu tiên quan hệ với các đối tác lớn hơn trong ASEAN. Đồng thời, xung đột Nga - Ukraine từ năm 2022 cùng các biện pháp trừng phạt quốc tế cũng ảnh hưởng mạnh đến khả năng mở rộng ảnh hưởng của Nga tại Đông Nam Á.

Dù còn nhiều hạn chế, quan hệ Nga - Timor-Leste vẫn mang ý nghĩa đáng chú ý trong bối cảnh cạnh tranh chiến lược giữa các cường quốc ngày càng gia tăng tại khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương. Quan hệ này cho thấy Timor-Leste đang từng bước trở thành một chủ thể có vị trí quan trọng hơn trong cấu trúc khu vực khi quốc gia này tiến gần hơn tới tư cách thành viên chính thức của ASEAN. Đồng thời, nó cũng phản ánh xu hướng các cường quốc như Nga tìm cách duy trì hiện diện và ảnh hưởng tại Đông Nam Á thông qua nhiều hình thức hợp tác linh hoạt, từ ngoại giao chính trị đến giáo dục, đào tạo và hỗ trợ phát triển.

Tài liệu tham khảo

ASEAN Secretariat (2022). *ASEAN Leaders' Statement on the Application of Timor-Leste for ASEAN Membership*. Jakarta: ASEAN Secretariat. https://asean.org/wp-content/uploads/2022/11/05-ASEAN-Leaders-Statement-on-the-Application-of-Timor-Leste-for-ASEAN-Membership

ASEAN Secretariat (2022). *ASEAN Leaders' Statement on Timor-Leste's Application for ASEAN Membership*. https://asean.org/wp-content/uploads/2022/11/05-ASEAN-Leaders-Statement-on-the-Application-of-Timor-Leste-for-ASEAN-Membership.pdf

ASEAN Studies Centre (2022). *Timor-Leste and ASEAN Integration: Regional Perspectives*. ISEAS-Yusof Ishak Institute. https://www.iseas.edu.sg/centres/asean-studies-centre/?utm

Central Intelligence Agency (2021). *Timor-Leste - The World Factbook*. https://www.cia.gov/stories/story/spotlighting-the-world-factbook-as-we-bid-a-fond-farewell/

International Institute for Strategic Studies (2021). *The Military Balance 2021*. London: Routledge.

Lo, B. (2017). *A Wary Embrace: What the China-Russia Relationship Means for the World*. Melbourne: Penguin Books.

Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2021). Russia-ASEAN Relations. https://mid.ru/en/foreign_policy/rso/asean/

Observer Research Foundation. (2021). Russia's Renewed Push into Southeast Asia. https://www.orfonline.org/expert-speak/russias-renewed-push-into-southeast-asia/

Russian House (2021). Education Cooperation between Russia and Timor-Leste. https://rs.gov.ru/en/?utm_source

Stockholm International Peace Research Institute (2022). *Trends in International Arms Transfers 2021.* https://www.sipri.org/publications/2022/sipri-fact-sheets/trends-international-arms-transfers-2021

UNESCO Institute for Statistics (2021). Timor-Leste Education Data. https://www.uis.unesco.org/en

United Nations Comtrade Database (2022). Russia–Timor-Leste Trade Statistics. https://comtradeplus.un.org/?utm

Tuổi Trẻ Online (2015). Khám phá thủ đô đất nước bé nhỏ Đông Timor. https://tuoitre.vn/nhung-mien-dat-la/kham-pha-thu-do-dat-nuoc-be-nho-dong-timor-974653.htm